

SEAS (Secció excursionista de l'Ateneu Santjustenc)

Ruta Literària per la Barcelona del XVIII de la mà de *Senyoria*, de Jaume Cabré

TEXTOS

1. L'Hostal de les Quatre Nacions (Rambla de Caputxins, n. 40)

“Davant de la porta de l'Hostal de les Quatre Nacions, al bell mig de la Rambla, un grup de desenfeinats observava la façana de l'establiment i filosofava. La força de la novetat no els deixava adonar-se que, tot i que feia una minuts que no plovia, la boira baixa els anava entrant als ossos i xipollejaven el fang que, amb tanta humitat, no acabava d'endurir-se, però això tant se valia perquè aquella colla de menestrals que havien sentit dir que diu que diu que d'allò estaven àvids de novetats o de variacions sobre les novetats. L'estat de la qüestió es podia resumir en el diu que diu que la gavatxa que canta; ah?, una gavatxa que canta? Sí. Doncs que l'han feta a trossets. Carai! Que sí! Alça!... I on? Aquí. Aquí? Sí, a l'hostal. Carai! I què hi feia, la gavatxa, aquí? Cony, doncs cantar. Ah, ja. A l'Hostal? Què diu, aquesta? No, es veu que han esbocinat una gavatxa cantaire. L'ospederer! I tu com ho saps, Mariona? M'ho ha dit en Jeroni, que treballa a l'Hostal. Ah, però és a l'hostal on ha passat això? Sí. Doncs vaig a veure-ho. Creu-t'ho; no t'hi deixaran pas entrar, no veus els soldats? Alça... Estossinada? A bocins? Au, bah! Que sí, t'ho juro! Què diu, aquesta? Que han fet a trossets una cantant castellana. Gavatxa! Gavatxa, volia dir.” (p. 77)

2. Basílica del Pi

2.1 Campanar

“Barcelona, aquella incòmoda nit de novembre, la nit de Sant Martí, **va** quedar tapada per una boira espessa, sòlida. Era el primer dia sense pluja després d'una setmana de ruixats. Les diligències i les expedicions que comptaven arrencar viatge amb l'ajut dèbil del quart minvant es van trobar a les fosques. I quan la boira ja s'havia fet mestressa de la ciutat, des de l'Estudi General fins a l'Hort de Sant Francesc, del Teatre a la Plaça del Blat i més avall, Bòria enllà; des del Palau de la Virreina al carrer de l'Argenteria i a Santa Maria del Mar i al Pla del Palau; quan les poques teieres enceses havien esdevingut completament inútils; quan la mateixa boira feia tremolar de fred els mariners que, dalt del vaixell, feien la seva guàrdia acompanyats només del xop-xop apagat i lent de l'aigua contra el buc; quan la diligència de Madrid ja havia carregat baguls, maletes i il·lusions i l'amo Sants despertava els passatgers i els cavalls piafaven delerosos d'enfilat cap a la Creu Coberta; quan la muntanya de Montjuïc, salvada de la boira, contemplava amb indiferència el llençol de coto fluix estès als seus peus..., la Vicenta del Pi tocava les tres batallades de la matinada i un gat, a la teulada del palau Fivaller, va tenir una esgarrifança. L'espessor de la boira havia tornat somort, envellutat i misteriós el so de la Vicenta com si anunciés mals averanys. Com si juguessin a l'eco, la Tomasa de la Seu tocava tres batallades, seguida de l'Agustina de Sant Sever i la més suau de Sant Just i Pastor, la Pastoreta. I amb dos exactes minuts de retard, la de Santa Mònica, al costat de la caserna, anunciava el que tots els gats teuladers ja s'havien après. (p. 66)

2.2 Cementiri

“La petita comitiva que entrà a l'església del Pi no estava per festes ni campanes. Entomaven la pluja amb resignació i en silenci. A l'atapeït recinte, l'aigua s'escolava pels reguerons dels nínxols i anava a petar a terra a alimentar els tolls. El Nando, el petit dels Sorts, es va plantar davant la tomba del seu amic amb un posat d'absoluta incredulitat. Mestre Perramon i la Teresa, un a cada banda del noi, acompanyaven el seu silenci amb una mirada d'on encara no havien pogut treure la perplexitat; tots plegats havien exhaurit la capacitat d'entendre les coses. Una merla va fer un xiscle però ells no en van fer cas, sobretot el Nando, que estava dient no m'ho crec, no m'ho crec, i plorava per dintre, allò que fa tant de mal, i mirava la llosa on una mà barroera havia escrit Andreu Perramon, mil set-cents setanta-nou, mil set-cents noranta-nou (ni el canvi de segle no li havien deixat veure, Déu!), requiescat in pace i res més, perquè era una làpida senzilla i sense pretensions. I el Nando no podia entendre que la mort no fa marxa enrere i va trobar injusta la vida i sense sentit cap dels seus arguments, aquells que l'Andreu i ell, i algun altre de la colla proclamaven com a únics arguments que donaven raó de ser al fet de viure (i quan ho feien, de reüll miraven si l'ombra de Goethe els contemplava satisfeta). I el Nando Sorts, el petit dels Sorts, es va sentir culpable de viure i inesperadament va pensar en les cartes.

–Què? Quines cartes?

–Li vaig escriure moltes cartes. On són?

–No n'hem rebuda cap –va fer la Teresa.

–Les vas enviar a casa seva?

–Sí.

–Allí deuen ser.

Van deixar parlar la pluja uns instants. Andreu Perramon, mil set-cents setanta-nou, mil set-cents noranta-nou, requiescat in pace. El Nando sabia que així que tingués les cartes les hauria de cremar perquè no eren res més que una patètica burla del destí, estimat Andreu, escollit pels déus, que visqui sempre l'art i la bellesa!, i l'Andreu podrint-se i morint-se i sentint-se sol perquè el seu millor amic estava empaitant pagesetes camí de Madrid i de Màlaga. Va sacsejar el cap per treure's de sobre aquells pensaments; no en va voler parlar en veu alta perquè aquella pobra gent ja estava patint la seva creu ben feixuga amb la mort absurda i inexplicable de l'Andreu. I llavors es va adonar que no havia deixat de ploure i que feia dies i dies que vivia xop, com un fill de la pluja. I va jurar venjar la mort del seu amic.” (p. 340-341)

2.3. Interior

“Amb el paper a la mà travessà la fosca nau central de l'església del Pi. La conversa amb mossèn Prats li havia deixat un regust desagradable. Era evident que el mossèn se'l volia treure de sobre; que els problemes que ell plantejava li venien grans. Però sobretot, li sabia greu que mossèn Prats fes com si mestre Perramon no hagués estat tretze anys mestre de capella del Pi; com si no hagués arribat a la parròquia abans que el mossèn. Com si no es conegués pam a pam els murs i els racons d'aquella basílica; com si no hagués compost un motet en llaor i memòria del benaventurat Josep Oriol i Bogunyà a instàncies del mateix mossèn Prats; com si no hagués aportat il·lusions i temps en la benaurada tasca d'inici del procés de beatificació del benaventurat Josep Oriol; com si no hagués ensenyat, durant tretze anys, tretze generacions de galifardeus a comportar-se davant d'un pentagrama; com si mossèn Boladeres, l'anterior rector, no el tingués com a preferit; com si l'acadèmia de música que regentava no fos ben considerada en els cercles corresponents, que no ho era però el mossèn què havia de saber; com si de les cent vint-i-tres composicions

(seixanta-nou per cent de caràcter religiós) no n'hagués compost una bona part davant de l'orgue del Pi..." (p. 93-94)

2.4. Arxiconfraria de la Puríssima Sang (Plaça del Pi, núm. 1)

"Un cop fora a la plaça del Pi, el plugim molt fi li va omplir el rostre de llàgrimes. Va aixecar el cap i el primer que va veure va ser l'edifici de la Santa Confraria de la Sang. Va tombar el cap, com empès per un llamp, com si la sola visió de la casa d'aquella Confraria sinistra portés malastrugança al seu fill. Des del balcó principal de la Confraria una dama vestida de fosc contemplava la plaça. Havia vist sortir un home escardalenc amb un paper a la mà per la porta principal de la basílica. Se l'havia mirat distreta mentre amb els guants en una mà es donava copets impacients a l'altra. Es va tombar esperançada: efectivament, la porta s'havia obert i don Josep Coll feia un somriure de dromedari que volia dir que la invitava a passar.

—Estimada donya Marianna, quina alegria —va fer, lacònic, el Confrare Major Perpetu de la Santa Confraria de la Sang, institució especialitzada des de temps ignots en l'assistència humana i espiritual dels condemnats a la forca amb la generositat cristiana que suposava la no distinció de raça, sexe, cultura, nivell econòmic, bandositat, historial i procedència del condemnat. Que vol dir que podien assistir amb la mateixa contundència religiosa una dona acusada i convicta d'haver robat sis sacs de blat de l'economat militar com l'holandès que es podria a la plaça del Blat per haver-se carregat dues o tres putes de port de les quals ningú no reclamava ni la memòria. O potser eren uns mariners les víctimes? L'home i la dama es van quedar palplantats al bell mig del despatx. Ni ell li va oferir de seure ni ella en va mostrar les ganes. Estaven en guerra i sobraven els compliments que no fossin d'estricta bona criança." (p. 94-95)

3. Carrer dels Capellans

"Ni prímulas, ni crisantems, ni begònies. Bigues al sostre. En Ferran Sorts tenia davant dels seus ulls les bigues de l'habitació de l'Andreu al pis alt del carrer de Capellans. S'hi havia presentat amb l'excusa de les cartes: ell només volia poder plorar de gust, i ara jeia al llit de l'Andreu i les llàgrimes li relliscaven cap a les orelles. A primera hora del matí pensava passar per casa seva a banyar-se i posar-se la muda més rigorosa perquè estava disposat, ara que en coneixia els detalls, a testimoniar que ell havia estat amb l'Andreu tota la nit. Ho pensava dir a qui fos i on fos, malgrat que ningú no li retornaria mai el seu amic. I estava disposat a mentir i tot. Perquè ell sabia que l'Andreu era incapaç de res, pobre quiquoi mig enamorat d'un rossinyol! Va fer esforços per pensar en coses agradables, com ara la noia rossa de Calaf, aquella ombra somrient i silenciosa que li havia alegrat la vida i el record... i que va fer servir per elaborar una sèrie de teories sobre l'art de l'art, estimat Andreu, i que si tomba i que si gira, i l'Andreu ja era a la presó. Per més esforços que feia ja no podia recordar la cara de la Rosa rossa de Calaf; davant seu només apareixia el rostre demacrat de l'Andreu, enterrat en un calabós infecte, i també la imatge horrorosa i impossible de la forca; i així no es podia dormir. Per això contemplava les bigues que es retallaven pàl·lidament sobre el sostre blanc de la cambra de l'Andreu. A mig tètric pensament va sentir una bonior suau i constant, que des del llit era reconfortant: plovia amb més intensitat. La remor de la pluja el va distreure de les seves ànsies i la monotonia de la fressa d'aquell ruixat d'hivern va aconseguir adormissar-lo." (p. 347-348)

4. Catedral

4.1 Campanar

“La Vicenta per una banda; la Nelson i la Ricarda per l'altra; la petita de sant Just, la pastoreta, l'esquerdada Agustina de Sant Sever, la Tomasa de la Seu, la Pasquala dels Felipons i dos minuts més tard la petita de santa Mònica, la Carlota, convocaven els feligresos amb el seu crit sonor, immutable, orgulloses solitàries al cim dels seus campanars, una mica desenteses dels drames que els homes vivien i respiraven allà a baix, ran de vida. La veu insistent de les campanes arribava al carrer Ample i s'escolava pel balcó tancat i els finestrals del palau de don Rafel Massó i Pujades, regent civil de l'Audiència Reial de Barcelona. Palau és un dir, però es deia i sa senyoria era el primer interessat que casa seva fos anomenada palau, que el nom fa la cosa. I com que a dreta i esquerra, davant i darrere, al llarg de tot el carrer tot eren palaus, la casa de don Rafel es deia palau.” (p. 73)

4.2 Exterior: esplanada

“Un Tedèum força lluït malgrat el disgust de les agustines, preterides en favor de les clarisses; dels caputxins, humiliats per la preponderància inexplicable dels franciscans i malgrat el mal humor dels Desemparats, que veien, impotents, com els confreres de la Sang anaven agafant un protagonisme que no. I una vintena de virtuals autoritats que es preguntaven al llarg del Te Deum laudamus per què ells no i en canvi don Rafel era al setial. Un Tedèum força lluït: impecable, el blanc dels ornaments; impecable l'encens portat a corre-cuita del Pi perquè el sagristà major havia tingut una badada. Correcte l'orgue, discret el cor. Francament, el canonge Pujals no podia demanar més. I quan les autoritats, satisfetes i orgulloses, desfilaven camí de la sortida, va respirar alleujat perquè, si no era que s'esfondrés llavors la catedral, ja no tindria més problemes. Es va fixar, molt de passada, en la cara estranya que feia don Rafel Massó; gairebé com si li hagués correspost a ell l'organització d'aquell sumptuós acte litúrgic.

Quan sortien a l'aire fresc i plujós de l'esplanada de la catedral, a donya Marianna li va passar pel cap aquella mena de desil·lusió que acompanya el final dels esdeveniments llargament esperats. “Ja està? Només era això?”, es deia. Però ella mateixa contraatacava i es jurava que aquell havia estat un dia important per a la seva vida. I encara eren a mitja tarda i faltava el plat fort de la festa.” (p. 374-375)

5. Carrer de sant Sever

“D'aquí a vint dies es complirà la sentència. Que Déu s'apiadi de la teva ànima. Tot això no ho va sentir, la Teresa, per allò dels sanglots de l'ànima i perquè ella era a la plaça i la vista se celebrava al segon pis i a l'altra banda d'edifici. La pobra Teresa no va veure ni sortir l'Andreu; s'havia cregut que un reu condemnat a mort podia sortir per la portalada principal quan tothom hauria de saber que la carn de força era evacuada pel carreró de Sant Sever i pel carrer de la Pietat era conduïda a la presó. La Teresa va veure sortir magistrats, alts funcionaris i personal de tota mena en cotxe o a peu, però no en va fer cabal. Esperava l'Andreu i la seva cara trista, ella. Per això, quan mestre Perramon la va anar a buscar i només amb la mirada li va deixar entendre que no podien esperar gaire cosa del marquès, ella li va dir que encara no l'havien tret, que no sabia per què trigaven tant. Encara s'hi van passar un parell d'hores més fins que van comprendre que els designis d'un edifici tan noble i imponent

com el de la Reial Audiència eren inescrutables i una cosa o altra havia d'haver passat amb l'Andreu.” (p. 180-181)

6. Palau de la Generalitat (antiga Reial Audiència de Barcelona)

“A les deu en punt del matí, sa Senyoria don Rafel Massó, regent civil de la Reial Audiència, s'asseia al seu ampul·losíssim despatx de l'Audiència al Palau de la Generalitat. S'hi asseia amb el cul encongint perquè les coses podien haver anat maldades i havia estat a punt de tenir un entrebanc seriós. Però al mateix temps començava a tranquil·litzar-se: no havia passat d'aquí... Va obrir un calaix on no tenia res i el va tornar a tancar. Amb les mans es va aferrar a la comodíssima cadira i contemplà les pintures i els cortinatges. Havia estat a punt de perdre tot allò... i el que era pitjor, havia estat a punt de perdre l'honor, el nom, la fama... Una esgarrifança incontrolada li va recórrer el cos i la calba li començà a suar sota la perruca. El càrrec, rai, va pensar. Perquè sabia que ningú, fes el que fes, durava eternament en cap dignitat i sempre existia l'amenaça de la destitució per recordar a tots els súbdits la fortalesa de l'autoritat del rei banyut, amb perdó, de Carles Quart el Banyes, Carles Quart el Cérvol de la Granja.” (p. 290)

7. Plaça del Blat (Actual Plaça de l'Àngel)

“Des de l'antic Palau de la Generalitat, on estava instal·lada la Reial Audiència, l'Andreu va ser traslladat per la Baixada de la Presó fins a l'edifici sinistre de la plaça del Blat, allà on mai no s'hauria imaginat que hi aniria a petar. Ell i els dos soldats que el portaven van entomar estoicament la pluja. Potser era el fet d'airejar-se, de ventilar-se; el cas és que l'Andreu ja no veia les coses tan fosques: aviat s'havia de desfer el malentès, per força. I encara sort que plovia i no hi havia gent pel carrer en el curt trajecte, que poguessin dir mira aquest noi, quina una en deu haver feta.

A la porta de la presó, després de passar una mena de miserable cos de guàrdia on un home s'estava traient les puces, van aturar-se davant unes reixes molt gruixudes.

–Un altre? –van dir les reixes. Un home de cabell blanc i llarg, amb un somriure fàcil, incompreensible en aquell lloc, va obrir de dins estant i va fer passar l'Andreu i els soldats.

–Vull veure el qui mani aquí –va fer l'Andreu, disposat a acabar al més aviat possible amb aquell embolic.

–L'alcaid? –va fer el vell.

–Això mateix.

–Doncs jo vull veure el papa de Roma –va tornar a somriure–. Segueix-me.

–No, que ho dic de debò.

–Molt bé. Però ara segueix-me.

Com si les parets fossin conscients del seu paper, tot respirava a presó. Un corredor llarg i fosc; l'escarceller fent tintinejar les claus, amb una llanterna a la mà; unes escales que baixaven vés a saber on; finestres minúscules i enreixades, oh, Senyor, que això va de debò!

–He dit que volia veure l'alcaid! M'acusen d'una cosa que no he fet!

–Per aquí. Vosaltres no podeu passar.

Quan els soldats silenciosos es van quedar a l'altra banda de la nova reixa, l'Andreu es va sentir atordidorament sol, com si aquella presència inútil hagués estat l'únic lligam amb el món exterior, Déu meu, per què m'està passant tot això?” (p. 85-86)

8. Bòria avall

“Mai, ni de lluny, l'Andreu no s'hauria pensat que podria arribar a ser el protagonista d'una d'aquelles macabres processons que s'iniciaven a la plaça del Blat, i, Bòria avall, arribaven al pla del Born, on erigien les forques. Per sepulchra regionum, coget omnes ante thronum, i mossèn Terricabres remugava al Seminari, el faria tornar: no sap ni dir coget com Déu mana. Mai l'Andreu no havia volgut assistir a aquest espectacle depriment; molts ciutadans que podien fer-ho aprofitaven el dia d'una execució per marxar de la ciutat, amb les criatures i la senyora, lluny d'aquell acte bàrbar però necessari. Tot i que a la tornada inquirien, anhelants, als que ja fos per tenir més fetge o per no tenir casa a Santa Coloma s'havien quedat a ciutat i per ventura havien assistit a l'execució: si era molt jove, si anava mal afaitat, si s'aguantava dret o l'havien d'assistir, si s'havia rigut dels soldats i del públic, si havia escopit al capellà —quanta maldat al món, Senyor! — si havia besat el crucifix mentre se sentia el judicandus homo reus, huic ergo parce Deus, eh?; si havia pujat pel seu propi peu al cadafal; que qui era el botxí, aquell gros i cepat o l'escardalenc. El primet, era... I què més, va: hi havia molta gent? Havia dit algunes paraules, eh? I el d'allò, el moment, l'escanyada, vaja: com va ser, eh? I els més saberuts, si estaven només entre homes, fent un cafè o una xocolata al carrer de Santa Anna, a cal Geli, abaixaven la veu i deien és cert que quan els pengen se'ls enravena? I segons qui fos el contertuli contestaven ui, és un escàndol o, doncs no m'hi vaig fixar, o vés a saber, perquè amb les robes tan folgades que els posen les dames xucla-sangs de les confraries no es pot veure si el condemnat empalma com Déu mana i com el costum comenta. D'una manera o altra, doncs, l'execució d'un malfactor, d'un amotinat, d'un lladre o d'un desertor, home o dona, tant se val, era motiu de conversa, angúnia, sospirs i fins i fot anhel dels més arrauxats. I encara bo que les execucions, vingués el condemnat de la plaça del Blat o de la Ciutadella, es feien a hores desavinents, no com quinze anys enrere. I per més lliure que en fos l'assistència, qui està per penjats en aquesta hora i amb el fred que fa.

La comitiva va sortir de la plaça del Blat a dos quarts de cinc. L'Andreu, a peu dret, repenjat en una fusta del carro, contemplava la plaça amb ulls plorosos, afamats, amb ganes que a través de la mirada una mica d'ell es quedés en aquells indrets. Sacsejat pels sotrats del carro, l'Andreu es va agafar com va poder, mans lligades sota la gonella, a la barana. Tocant al carrer de la Bòria va distingir un grup de persones arraulides pel fred que contemplaven la comitiva. Vés a saber si no eren viatgers que anaven a la capella d'en Marcús en cerca de la seva diligència. I si es tractava... del seu pare, i de la Teresa..., o del Nando o d'un altre amic?...” (p. 242-244)

9. Capella d'en Marcús

"Una de les lleis físiques més universal que les de la termodinàmica assegura que el diumenge a la tarda, a primera hora, és el moment més tranquil de la setmana. Aquell diumenge no era cap excepció a la llei: qui més qui menys, tothom estava paint l'arròs o els fideus a la cassola i els carrers molls estaven solitaris. Eren vora les quatre, ella estava molt atemorida i sabia que se li estaven acabant les oportunitats de fer-se enrere. La capella d'en Marcús. Es va embolicar amb el seu xal perquè feia fred i plovisquejava. La breu porta de la capella li servia d'aixopluc. No es va adonar que a pocs metres de la capella, després de l'Hostal, un cotxe amb el seu cavall estava aturat feia estona. El cotxer, inexpressiu, al seu lloc, semblava pendent només del fred que feia i de la pluja que havia d'entomar tant sí com no. Vam passar cinc minuts, deu, un quart d'hora i na Galana va fer el primer gest d'impaciència. Llavors, un bastó va picar des de dintre el sostre del cotxe i el cotxer va animar el cavall a recórrer el breu trajecte fins a la capella.

—Puja, au.

Na Galana es va trobar davant la porta oberta d'un cotxe, i una mà que la invitava a enfilar-s'hi. Era la seva víctima. Va pujar, pensant que ja que havia arribat tan lluny valia la pena continuar. El cotxe engegà així que es va sentir el soroll de la portella." (p. 336-337)

10. Pla del Born

"A les cinc en punt, puntuals com la mort, tot estava disposat al pla del Born. L'Andreu era dalt del cadafal, sostingut per l'insistent consiliari de la confraria que no defallia en els seus llatinòrums inútils i que acostava la cara al rostre pal·lidíssim de l'Andreu. Per sort, en el sorteig, li havia tocat a ell primer; l'holandès sorrut de les putes hauria de patir encara una mica més dalt del carro. «Tinc por», va dir, i mossèn Xicart va contestar què dius, fill meu?, i només ho va sentir el botxí –tocava l'escardalenc, aquella matinada–, que va pensar que ja tenen collons els de la Sang, d'enviar al cadafal un capellà sord, i l'Andreu amb el cap va fer un gest que li acostessin el crucifix i a la llum incerta de les torxes va mirar per uns instants la imatge santa del reu déu però la va perdre de vista perquè els ulls se li van omplir de llàgrimes i va pensar que ja no ploraria mai més. el botxí, amb mà ferma, el va enfilar dalt d'un tamboret. La corda que li lligava les mans li feia mal, però tant se li'n donava: senyal que era viu. Va mirar al seu voltant amb defici, com a comiat del món: una vintena de desconeguts matiners estaven palplantats davant seu, amb un bri d'impaciència a la mirada. «No la vaig matar», va dir al més malcarat. «Digues, fill meu?», s'hi va acostar el consiliari de la Sang. L'Andreu va negar amb el cap." (p. 244-245)

"L'Andreu Perramon, veí de Barcelona, d'un pis alt del carrer de Capellans, d'ofici poeta segons diu, va caure a plom un parell de pams i ell i tota la seva por, barrejats amb els plors de la pluja, es van concentrar en l'asfíxia que tant temia. Però amb el que no comptava era amb l'intens dolor al clatell i a la gola. Tot el seu cos va sofrir un espasme brutal, agònic, Pie lesu Domine, dona eis rèquiem, i l'Andreu va sentir una estrebada molt forta, irresistible, més o menys allà on l'ànima té el melic. Amen." (p. 246)

Si hi ha temps...

11. Carrer de les Caputxes

"El divendres que li va regalar la clau empaquetada, ella vinga dir però què és això, Falet meu?, i ell, orgullós que li digués Falet meu insistia té, té, és teu, obre aquest paquet. I ella nerviosa perquè don Rafel no solia prodigar-se amb regals inútils; va destrossar l'embolcall amb aquella impaciència que es gasta per als regals embolicats, la curiositat als dits, i quan va veure la voluminosa clau va dir no, no, perquè era massa gros però quan ell li va confirmar que sí, Elvira meva, ella se li va llençar als braços i li va descompondre la perruca. Aquella tarda va estar mes dolça que mai i de tant en tant agafava la clau amb voluptuositat, com si agafés una altra cosa i a don Rafel, que encara no era sa senyoria, li queia la bava i deia Elvireta la meva fada i ella li contestava, els llavis humits, la roba a mig treure, que ell era l'home més ben plantat de Barcelona i que se l'estimava amb passió. L'Elvira va traslladar la seva passió i les seves pertinences a la nova casa, casona bufona del carrer de les Caputxes, tocant a l'Argenteria, que bé!, ara ja no hem d'estar a l'aguait i podré venir-hi cada dia; però ella feia càlculs ràpids i deia oh sí, estimat, cada dimecres i divendres; i ell, com?, que no vols que ens veiem més sovint?, i ella, manyaga, li descordava la camisa de seda i les calces ajustades mentre parlava amb veu engrescadora, és clar

que sí, cada dia hauries de venir, però pel bé del nostre amor hem de ser prudents, Falet meu; no podem permetre'ns que la gent malparli perquè el nostre amor és pur i intens i li abaixava les calces i començava a acaronar-li dolçament la reviscolada mandunga i ell perdia el món de vista i les paraules de l'Elvira eren paraula de Déu, sí, Elvireta meva, i ella s'agenollava i introduïa el capciró amatent a la boca i amb la llengua feia miracles i la respiració del futur regent civil de la Reial Audiència de Barcelona don Rafel Massó i Pujades començava a trencar-se en bleixos irregulars i sa futura senyoria posava els ulls en blanc i l'Elvira de tant en tant es treia el gland de la boca i reprenia aquell to persuasiu, la teva dona, Falet meu, començaria a sospitar, i tu, en la teva posició (eixancarrat al llit, pensava), no et pots permetre cap escàndol; i abans que ell pogués argüir que doncs dilluns també, Elvireta, ella tornava a empassar-se el gland amb golafreria i don Rafel ja no sabia què havia volgut dir perquè semblava que l'Elvira també se li hagués empassat la parla. I només sospirava Elvireta, que bé que ho fas, reina, ets la reina, i l'Elvira en aquella estrena del niu d'amor, racó ignorat pels estranys, paradís teu i meu i tota la pesca, va aconseguir extreure una lleterada tan abundosa que ningú ja no va discutir mai més que els dies de visita eren dimecres i divendres sense que això suposés cap rebaixa en els honoraris que rebia per al seu manteniment honest. I a la nit, don Rafel, al llit al costat d'una empastifada, pentinada i inaccessible donya Marianna, es preguntava si era possible de dir a la seva dona que li fes allò que li feia l'Elvira i, després de mirar-se-la de reüll com badallava havent llegit unes pàgines del Kempis a la llum de l'espelma, arribava a la conclusió que era impossible; que era impossible fins i tot la proposta; que si gosava dir-li-ho se li desmaiaria a les mans; que per això ja hi havia les amants. O algunes amants." (p. 147-148)

12. Carrer Ample

12.1 Palau del marquès de Dosrius

"Al palau del marquès de Dosrius, al carrer Ample, solia reunir-se el rovell de l'ou de la societat borbònica barcelonina: militars, homes de llei, enginyers, funcionaris, comerciants d'upa, polítics autòctons i d'importació, i algun francès que en èpoques tristes havia perdut bous i esquelles amb els vents de la revolució i que havia trobat refugi a l'aterrorit i desconfiat país veí. Tot aquest personal, gent de solidíssima incultura, es reunia per sentir música (escoltar-la hauria suposat un esforç massa patètic) o per badallar al so dels alexandrins («La venjança mon cor tan solament respira...») imposats pel poeta invitat." (p. 42)

12.2 Palau del barons de Xerta

"El palau dels Xerta, a l'altre cantó del carrer, tenia els sostres lleugerament més baixos i la visió de pis a pis era absolutament avantatjosa per a sa senyoria. Per això va arribar a saber que donya Gaietana tenia el costum de fer la migdiada; que no feia tancar les persianes; que era més aviat impúdica perquè les cortines sempre estaven mal corregudes; que per fer la migdiada es despullava de roves i roves de roba i es quedava només amb una camisa esquifida. Que el dia vint-i-set de setembre, a l'hora de la migdiada, li va posar unes banyes així de grosses a l'estúpid del seu marit amb un jove que don Rafel no va poder identificar. Que aquell dia de les banyes li semblava que l'havia arribada a veure despullada. Que des de llavors es va decidir pel telescopi. Que se n'havia enamorat... I hi feia guàrdia amb una fidelitat absoluta. L'humiliava cosa de no dir que amb aquells aparells es veiessin les coses a l'inrevés, però tot el seu esperit exultava esperant el dia que donya Gaietana es decidís a fer la migdiada a l'hora que ell podia ser a l'aguait. Oh! Oh! Sí! Don Rafel, entusiasmat, va

aplicar l'ull a l'objectiu. Sí, efectivament s'obria la porta i oh!, donya Gaietana entrava a la seva cambra i feia un badall, mandroseta meva, quins pits com pometes... Alça, bagassota, que això no ho fas davant de la gent... Ai, ai... Donya Gaietana es va començar a descordar la faldilla, don Rafel maleïa l'aire del carrer que els separava. Oh, oh, oh, quina, oh! A don Rafel li queia la bava, Gaietana meva, si sembla que et pugui tocar, quin èxtasi... Per què no et despulles del tot, amor meu? Va, que només hi som tu i jo solets... Va, amor meu... Vinga, sense por!...

—Senyoria.

Uns cops discrets a la porta del despatx i la veu de l'Hipòlit.

—Què passa, ara? —va respondre don Rafel irritadíssim—. Que no ho sabeu, que a aquesta hora estic treballant?

—Un despatx urgent de l'Audiència.

Don Rafel va moure el telescopi de lloc, va tornar la cadira on era abans i amb una certa precipitació va esgarriar quatre papers per damunt de la taula i va seure a la butaca del despatx.

—Ara t'obro —va dir, bo i aixecant-se—. Aquí no es respecta ni les hores d'estudi. —Va fer girar la clau i obrí la porta—. Què? Què són, tantes urgències?” (p. 109-110)

12.3 Palau de don Rafel Massó

“—Que l'Elvira està enterrada al meu jardí?

Don Rafel Massó, Regent Civil de la Reial Audiència de Barcelona es va aixecar com un llamp de la cadira del seu despatx de casa. La sang li va fugir del cos i tot de punxes li van foradar la pell. Esgarrifat. Tant, que li va rodar el cap. Davant seu, el temut Setúbal s'havia quedat assegut, sense perdre la calma.

—Al parterre central, a la vora del brollador.

—Que... que... Però sí...

—Des de fa dos anys.

—Això... Això és una mentida! El Ciset la va llançar a mar!

Va tornar a seure. Ara estava congestionat. Aquella notícia sí que era extraordinàriament perillosa, pel que era i per qui la portava.

—És una mentida —va repetir, pegant un cop de puny a la taula. Don Setúbal dels Etcèteres va brandar un paper com a resposta.

—Es diu al fragment de la confessió del Ciset que tenia aquella dona. No tenia cap raó per inventar-s'ho, el Ciset.

—Sí. Perdre'm!

—Romanços, senyoria... Jo estic convençut que és cert. —Va reprimir un badall, potser per deixar clar que no estava gens afectat pels esdeveniments, i va prosseguir—: Si teniu tan clar que és una mentida, busquem aquest cos al jardí i estareu tranquil.

—I com justifico a la meva dona i al servei que ens posem a cavar als parterres? Que faig un pou? —De sobte li va venir una suor estranya. Es va treure la perruca i s'eixugà la calba amb el mocador d'encaix—. I si al capdavant resulta que la trobem...

—O sigui que pot ser que hi sigui —va reblar el Cascall de los Rosales.

—Jo què sé, pobre de mi... — Va mirar de reüll el cap de policia i es va adonar que havia de reaccionar d'alguna manera. S'assegué i va assenyalar el portuguès aparentant una fermesa que de fet se li escolava pels budells—: Si s'hi ha estat dos anys, amic meu..., també se n'hi pot passar vint.” (p. 341-342)